

11-синф учун аргументли-эссе матни

Шукур Холмирзаевнинг “Кимсасиз ҳовли” асари асосида

“...пул – балойи азимки, домига тушган кимса ўзини тўхтатолмайди”

1-топширик. Матни ўқинг.

Ой бориб, омон кел, болам. Сендан бошқа суянчиғим йўқ... – Умар ака ўғли Умматнинг кўксига пешанасини ишқаб-ишқаб йиғлар, Ҳосила опа унинг елкаларини силаб-сийпар эди.

- Эна! Ота дейман! Урушга кетаётганим йўқ-ку, келаман!-дерди Уммат ғашланиб ва алланечук қувониб.

- О, болам, мени!..

- Тез-тез хат ёз!

Умар ака билан Ҳосила опа ҳам бошқа ота-оналар қатори орқага қайтишди. Умар ака шалоғи чиққан “Волга” сига кириб ўтирди. Ҳосила опа ҳам жойлашгач, секин, қўллари қалтираган ҳолда ҳайдаб кетди.

Хуллас, бугун Умар ака билан Ҳосила опанинг неча-неча йиллар давомида биринчи марта дам олишга чиққан куни эди.

Улар ҳовлига етишди. Умар ака машинани ичкарига қўйиб чиқди. Ҳосила опа гаражни ёпиб, эрининг қаршисида турган бошқа креслога хўрсиниб чўккан ҳам эди, анча нарида – Умматжон билан Қадамбек ясаган ёғоч катак олдида чўзилиб, ўзларига лоқайд тикилиб ётган Жекка кўзи тушди-ю:

- Вой-вой! –деб чайқалди, - Сиз-да, ўзингиз-да! –деди эрига. – Шуни опқолса бўларди...

- Э, алжима, - деди Умар ака ижирганиб. – Ҳалиям ақлинг кирмади-кирмади-да. Райком секретарининг ўғли кетаётганда, ҳазилми сенга...

- Ҳой! – Ҳосила опа кресло суянчиғига мушт урди. – Нега мени нуқул ақлсиз дейсиз? А! Ахир, ўйлаб кўринг ўзингиз....

- Уф! Яна ўша гап...Э, мен ўлай!.. – Умар ака ўрнидан туриб кетди.

- Сизниям топганингиз шу.

- Бўлди-бўлди-и! Ҳозир шу гапларнинг вақtimi? Ҳосила опа жимиди. Яна кўзи Жекка тушди.

- Бунга бир нима бериш керак... Ташвиш билан бўлиб, итни оч қолдирдик.

- Э-э... Ўзингиз беринг.

Умар ака кўксини укалаб ўрнидан турди. – Ундай дема, хотин. Замон тинч. Ҳосила опа тагин йиғлай бошлади:

- Бари бир-да...

Умар ака, ниҳоят, қадини рост тутиб, темир панжарали деразалар тагидан эшик томон кетди. Уваланган рахлари чаплаб ямалган цемент зинадан кўтарилиб, ёмғир сувидан бўёғи кўчиб кетган эшикни кўш калитда очиб кирди.

Кейин, у нимага кирганини эслагандек, шошиб туфлисини ечди-да, деворга ўрнатилган қизил телефон апаратыни кўтариб, тагидан бир жуфт калит олди. Тўрдаги эшикка яқин чап эшикни очди.

Алланарсани тақир-туқир тушириб-тепиб, Ҳосила опа кириб келди.

Умар ака беҳол бош ирғади. Ҳосила опа эрининг кўлидаги яшил эллик сўмлик пулларни кўриб, тилла тишларини шимиб ўйланди.

- Шу пул тузук, - деди. – Ўнталикларингиз ярамайди. Ўтган оқшом сандиқни очсам, ичида мита юрипти. Ким билади ҳали...

Умар ака хотинига олайиб тикилди. – Ростми? – деди аста.

- Кўринг ўзингиз!!

Умар ака сандиққа энгашиди-ю, хотинига маъноли қараб: “Бор!” деди. Ҳосила опа ташқарига чиқди. Ғуборли осмонга, темир дарвозага туташ деворга қўшилиб ўсган толнинг сап-сарик баргларига кўзлари қадалиб ўтганча, шиппагини оёғига илиб-илмай йўлкага тушди.

Хонага қайтиб кириб:

- Ҳеч ким йўқ, - деди. – Лекин шу толни кесиш керак. Кўчадан бир сакраса, қўли етади кишининг...

- Ит! – деб юборди Ҳосила опа. – Шунинг бориға шукр.

- Ҳа... Вей, нимага овқат бермаяпсан ҳалиям? Яна эсли дейди ўзини.

- Хўп, буларни... – Ҳосила опа пул уюмига тикилди-да, бирдан титкилай кетди: пачкаларни олиб, ўнгу сўлига қарайди. Негадир ҳидлаб ҳам кўради. Баъзи доғли, эзилганларига кўзи тушса, бурнини жийиради. – Бари бир, - деди кейин, - элликталикка айлангириш керак.

- Ахмоқ, ўнталикда гап кўп! – деди Умар ака. – Бор. Итга қара.

- Соб қўйинг жойига.

Умар ака бош ирғаб, тагин энгашиб олди.

Бу пуллар унга... уларга осонлик билан келмаган.

- Ҳой, Жек овқат емаяпти.

- Нимага?

- Мен қайдан билай! – Ҳосила опа шундай деб, яна кўзига ёш олди. – Умматжон бўлса...

- Тавба! – Умар ака инқиллаб ўрнидан турди. – Э, хотин! Қорни очса, ейди.

- Ҳа, мен ҳам шуни ўйлаб турибман.

Йўқ, Жек бошқа қайтиб овқат емади. Ҳафта охирида ўлди.

Ҳар қалай, бу аҳволнинг ҳам табиий чораси топилди: магазин омборидаги Барбоснинг бир боласини Қадамбек орқали топиб келтирдилар. Ажаб! У Барбосдан ҳам кўра Жекка кўпроқ ўхшаб кетарди.

... Умматжон беш ёшга кирганда, Ҳосилага ҳозир ишлаётган магазин директорлиги тегди. Салдан кейин директорликни эрининг номига ўтказиб, бошқа ҳамма ишни ўз қўлига олди.

Улар ишга пишиқ-пухта эдилар: икки савдо ходимининг тили бир бўлса, кўп иш қилса бўларкан.

...Қисқаси, уларнинг имони ҳам, умрлари маъноси ҳам пул бўлиб қолди. Планни бажариш – биринчи ўринда, албатта. Бироқ магазинга боришдан мақсад – бугун нима тушади, деган талабни қондириш, холос.

Бироқ улар камтар, кўринишда камсуқум, кўпчилик ўртасида кўзга ташланмасди ҳам.

Қадамбекни алдаб-сулдаб ҳайҳотдек ҳовлисини сотиб олишгач, энди орзу-ҳавас қўйига тушдилар: пишиқ режа билан иморат бошлашди. Дарҳол унинг атрофи хом ғишт билан ўралиб, ички томон цемент сувоқ қилинди. Иморат битгач, деразаларига ичкаридан темир панжаралар ўрнатилди.

Энди улар бошлашди.

Пул, пул, пул,...

Унинг йўлида виждон, андиша, одамийлик – сариқ чақа.

Улар кулгини яхши кўришади. Кундузлари ишлаб, тунлари тотли суҳбат асносида, кимни қандай “туширганлари”, кимга чап берганларини айтиб, харидорларнинг устидан кулишади. Ўзлари доно, ақлли. Чунки улар пул топиш йўлини билишади. Умар ака билан Ҳосила опа кўпчиликда қолдириб юрган “яхши” таассуротларини ўғилларига қолдиришни истамаганлариданми, ўз қинғирликларини Умматжондан зинҳор яширишар, боланинг назарида, ота-онаси сутдек оқ, мусичадек беозор эди. Ҳа улар қандай камтар, камсуқум. Ишдан бошқа нарсани билишмайди...

- Баҳор ҳам ўтиб кетяпти!.. Биз магазинга қамалиб ётибмиз.

- Же-ек! – деган эди, авлоди бўрилардан айниган, бироқ эгасига бениҳоя содиқ овчарка учиб келди ва Умар аканинг тиззасига суйкалиб, унга порлаб турган кўзларини бир муддат тикди.
- Умматжон келса таниёлмайди, - деди Ҳосила опа.
Орадан яна бир йил ўтди.
Тошкент поездидан бир неча аскар болалар ҳам тушишди.и
У уйларига етиб, дарвоза тирқишидан қаради. Ҳеч нарса кўринмади. Ота-онаси ё дарвозада тирқиш ҳам қолдиришмаган, ёки ҳовли чироғи ўчиқлиги учун шундай “кўринди”.
“Нима қилай? – деб ўйлади. Кўли электр кўнғироққа чўзилди-ю, ортга тортилди.
- Сюрприз қиламан!” Секин симдан ўтиб, бир кўли тол бутоғидан тутди-да, пастга сакради. Шу ... бир бало гарданидан босди... Типирчилаб ағдарилган эди, бўйнига ёпишди. (855 сўз)

2. Муаллиф матнда кўтараётган муаммони шакллантириб ёзинг. Муаммоннинг актуаллиги нимада эканини тушунтиринг.

3. Муаллиф кўтараётган муаммога ўз муносабатингизни билдиринг.

4. Ўз нуқтаи назарингизни аргументлар билан далилланг.

Аргумент учун таклиф этилган асарлар:¹ *"Урушнинг сунгги қурбони" Уткир Хошимов,*

¹ Аргумент учун келтирилган асарлардан ташкари бошқа асарларни ҳам куллашингиз мумкин.